

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

III. De adoratione sacra reliquiarum, Imaginum, & rerum sacrarum
inanimatarum; an sint adorandæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

Deinde iuxta propriam dignitatem Legati, à regia veluti derivatam, cultu quodam inferiori: ita in proposito Vicarius CHRISTI duplici potest honore coli. Primo per simplicem mentis apprehensionem agnoscendo quodammodo in illo Christum, cuius personam & munus sustinet: & hoc modo, eodem cultu, quo Christus vt homo colitur, adorari posset; ita quidē vt talis cultus proprie ac per se ad Christū, per accidens vero solum, & relative ad eius Vicarium tenderet: quod tamen honoris genus existimo consuetum non esse. Secundo iuxta propriam dignitatem Vicarij, à CHRISTI dignitate, quam vt homo & supremus Ecclesiæ moderator habet, derivatam, honore quodam inferiori: quem ipsum tamen ad eum habitum pertinere censeo, quo Christus itidem vt homo colitur, vt paulo antea n. 60. in simili dictum. Eadem est ratio aliorum officiorum seruata proportione.

Potest vero tertio in his officijs considerari ordo non ad superiorem Deum, vel Christum, sed ad inferiores, quorum salutem & supernaturalem perfectionem spectant, vt est ratio Doctoris, Pastoris, seu Magistri spiritualis. Et sub hac ratione, ij qui his officijs funguntur, videntur coli eodem habitu, quo subditi ipsi coluntur, ob similem perfectionem; cum ratio primaria cultus, quæ nimirum est ipsa supernaturalis salus & perfectio in subditis procuranda, (abstrahendo ab eius applicatione) vtrobique videatur eadem.

Ratio verò generalis totius huius assertionis ac doctrinæ est; quia cultus sacer seu religiosus, in genere est, ac dicitur ille, qui pro ratione obiectiua habet rationem seu perfectionem sacram. Talis vero varie reperitur in hoc omni, quem diximus, Sanctorum cultu, vt explicatum est.

Atque ex dictis nonnulla inter eas virtutes, quibus DEVM ac proximum supernaturaliter amamus vel colimus, similitudo & differentia facile colligitur. Conueniunt primo. Quia sicut virtus illa qua Deus propter suam excellentiam colitur, distincta est ab ea virtute, qua colitur Sanctus propter suam, non diuinam excellentiam: ita etiam charitas, qua Deus propter se amatur, distincta virtus est ab ea, qua amatur proximus propter seipsum; quæ quidem nec est virtus aliqua generalis, nec virtus aliqua supernaturalis à spe & charitate distincta; sed vel habitus amicitie naturalis, vel ipsa virtus spei; per quam & nobis, & proximo, prout vnum quiddam nobiscum est, diuinum bonum volumus, vt dictum superius de charitate disp. 2. q. 2. dub. 2.

Secundo. Vt virtus, qua colitur res creata, propter increatam excellentiam Dei, eadem est cum virtute religionis; ita charitas, qua amatur Deus propter se, & proximus propter Deum, idem habitus charitatis est.

Tertio. Vti per charitatem amatur, non solum Deus, sed etiam reliqua omnia propter Deum; etiam si in se proprie ac intrinsece rationem formalem obiecti charitatis, quæ est diuina & increata bonitas, non habeant: ita etiam per religionis virtutem non tantum colitur Deus, sed

etiam alia quædam propter diuinam excellentiam, etiam si in se formaliter & intrinsece hæc non participant.

Quarto. Sicut tamen amor ille, respectu aliarum rerum rationis expertium, formaliter non est amor amicitie, sed potius concupiscentie: ita honor iste respectu aliarum rerum extra Deum, non est perfectus honor patriæ, sed cuiusdam inferioris cultus; etiam si interim ab eadem virtute religionis prodeat, ac etiam materialiter ac re ipsa vnus idemque cultus sit, vt magis declarabitur dub. 4. & 6.

Differunt autem primo; quia amor proximi præcipue commendatus & vsuatus, est is ipse amor, quo proximus diligitur propter Deum. Honor vero seu cultus quo Sancti coluntur, maxime vsuatus est ille, quo coluntur propter creatam suam excellentiam, quando hæc vel maxime propria est cuiusque Sancti excellentia.

Secundo differunt; quia dum Sancti amantur propter intrinsecam perfectionem gratiæ, amantur eodem habitu charitatis quo Deus amatur: at vero ob eandem perfectionem coluntur habitu à religione distincto, vt dictum etiam superius quæst. 1. dub. 2. vbi etiam eius reiterationes assignauimus.

Et ad vtrumque hoc discrimen sæpius respexit S. Thomas speciatim 2. 2. quæstio. 25. articulo 1. ad 2. & quæstio. 8. art. 4. ad 3. & q. 130. a. 3. ad 2.

Ratio generalis vtriusque diuersitatis esse videtur: quia in perfectione gratiæ, in quantum bonitas quædam supernaturalis est, hoc præcipue attenditur; quod hominem ad Deum ordinat, eique nos amicos facit, qua ratione ipsam formalem rationem obiecti charitatis induit: at vero eadem perfectio, prout honoris obiectum est, spectatur proprie & formaliter, non vt ipsum hominem Deo gratum facit; nec vt diuinæ excellentiæ quædam particula vel imago est: sed vt absoluta quædam perfectio & excellentia, hominis propria est; quæ proinde vt sic ratione formalem obiecti religionis non induit. Idem indicat Sanctus Thomas loc. cit.

DVBIVM III.

De adoratione sacra Reliquiarum, Imaginum, & rerum sacrarum inanimatarum, an sint adoranda.

S. Thomas 2. 2. q. 84. a. 1. & 3. part. q. 25. a. 3. 4. & 5.

Est hoc alterum genus rerum sacrarum, de quibus quæri potest, an & qua ratione sint adoranda vel colenda, cultu etiam sacro & religioso, de qua re quidem nihil hic particulatim agit S. Thomas, sed in 3. part. loc. cit. Sed quia proprie ad materiã adoratione pertinet, nobis hoc loco tractanda est visa; & prius quidem hac dubitatione solum quoad quæstionem an est: de modo vero eiusdem cultus agatur dubijs sequentibus.

ASSERTIO

68 ASSERTIO I. Ex fide constat, atque inter omnes Catholicos conuenit, Sanctorum reliquias & imagines, aliaque sacra monumenta, aliqua tandem ratione honoranda & veneranda esse. Ita S. Thomas cit. 3. part. articulo 3. 4. & 6. alijque Doctores Catholici omnes, cõtra veteres ac novos Iconomachos huiusque temporis Sectarios: qui in hac re omnes conueniunt, imagines sanctorum non esse colendas: tamen nonnulli, contra quos disputat etiam VII. synodus imagines saltem ad memoriam habendas & retinendas esse dixerint: quod etiam docent libri Carolini, de quibus infra. Sicut etiam Lutherani hodie à Calvinistis differunt, quod isti imagines simpliciter abolendas; illi non nisi ad recordationem retinendas astruant.

69 Constat vero assertio ex pluribus Concilijs, speciatim ex Synodo VI. canone 82. Synodo VII. seu Nicæna II. act. 7. quæ pro imaginum SS. cultu ex instituto celebrata fuit, item ex Concilio Romano, sub Gregorio III. & Stephano III. & denique ex Concilio Tridentino sess. 25. in proprio decreto, his verbis: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo uiuentium sancta corpora, & uia membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam uitam suscitanda & glorificanda, à fidelibus ueneranda esse, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur, (docendum est: ita ut affirmantes sanctorum reliquias uenerationem atque honorem non deberi, uel eas, aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum (de reliquijs & monumentis sacris loquitur) opus impetrandæ causæ, sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse; prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum sanctorum, in templis præsertim habendas & retinendas, eis debitu honorem & uenerationem impetrandam esse.*

70 Idem probatur ex scriptura Exodi 25. v. 22. & cap. 37. v. 7. & Numeror. 7. v. 89. & 3. Regum 6. v. 23. ubi duo Cherubim in oraculo arcæ ita positi fuerunt, ut adorantibus Deum, in arca representatum, una cum ipso Deo obijcerentur, adeoque simul quodammodo condorarentur. Idem patet ex illo psal. 89. v. 5. *Adorate scabellum pedum eius.*

71 Accedit perpetuus usus Ecclesiæ, miraculis confirmatus. Christus ipse imaginem suam ad Abagarum Edessæ Regem, utiq; in honore habendam misit, quæ saepe postea miraculis coruscavit, apud Baronium Anno 31. & Anno 545. 586. 610. 621. 678. 944. Item Christo uiuente, mulier à sanguinis fluxu per eum curata, imaginem Christi ex ære fusam erexit Panneade; quæ ad trecentos & amplius annos, usque ad Iuliani Apostatæ tempora, conseruata, omnis generis morbos curauit, apud Eusebium libro 7. cap. 14. De Christi imagine, effigie pastoris quem perditam referentis, sculpi solita, testatur Tertullianus de pudicit. cap. 6. & 10. Et uideri possunt hac de re Paulinus epist. 12. & Natali 9. & 10. S. Felic. Basilii orat. in S. Barlah. Gregorius Nyssenus orat. in Theol. Augustinus 1. de cõsensu Euang. c. 10. & alij. Plura etiã de hoc argumento disserui in Anatomia Conf. August. demonstrat. 9. §. 5.

Ratio assertionis est; quia ualde consentaneum est humanis moribus, ipsiq; rationi naturali, etiam imagines eorum colere & uenerari, quia aliqua excellentia pollere uidentur; quandoquidem in imagine, illi ipsi quorũ imago est, representantur & honorantur: sicut è cõtrario magna ei cõtumelia irrogari cõsetur cuius imago dehonestatur.

72 ASSERTIO II. Præceptum hoc de honorandis imaginibus, quantum ad id, quod in eo est negatiuum, ne uidelicet à quoquam dehonestentur, cõstat ipso iure naturali: quoad ipsum uero usum & cultum positiuum in Ecclesia, constat ex traditione Apostolorum. Prior pars patet ex dictis.

Secundam partem tradit S. Thomas q. 25. a. 3. ad 4. ubi cum obiectum fuisset, nihil uideri in cultu diuino faciendum, nisi quod est à Deo institutum; neque tamen ullam traditionem in scriptura inueniri de adorandis imaginibus, respondet his uerbis: *Apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quadam Ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ, per successionem fidelium. Unde ipse Apostolus dicit 2. ad Thess. 2. State & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue per epistolam, scilicet scripto transmissam. Et inter huiusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio. Unde & B. Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quæ Romæ habetur. Ita S. Thomas.*

Ratio est; quia absolute fieri potuisset, ut nullus in Ecclesia esset imaginum sacrarum usus, saltem ad uenerationem pertinens: siquidem iuris & præcepti naturalis non est, imagines fabricari, etiam eorum, quos maxime ueneramus.

73 ASSERTIO III. Sed & imagines etiam ipsius Dei, ac SS. Trinitatis recte construuntur, & ad cultum ac uenerationem proponuntur. Ita communis Doctorum sententia, etsi necdum ex fide certa, apud Waldensem to. 3. doctrin. cap. 155. Paludanum in 3. distinctione 9. articulo 2. Caetanum 3. part. q. 25. a. 3. Catharinum opusc. de adorat. imagin. Andradium Payuam lib. vltim. defensionis Concil. Trident. Sanderum lib. 1. de imag. cap. 4. Turrianum lib. 3. de charact. dogm. Molanum cap. 3. de picturis, Bellarminum 1. 2. de Ecclesia triumphante cap. 8. & Vasquez lib. 2. numero 45. quidquid in contrarium dixerint, non solum Wicleffus apud Waldensem loc. cit. & Calvinus lib. 5. Institut. cap. 11. sed ex Catholicis olim etiam Henricus quodl. 10. q. 6. Durandus in 3. dist. 9. q. 2. ad 4. Abulensis in c. 4. Deuterion. q. 5. & Aiala de traditionibus 3. par. tract. de imag. qui imagines Dei siue Trinitatis absolute ut illicitas reiecerunt: quæ sententia licet nõ plane hæretica, temeraria tamen merito censetur apud citatos.

74 Probatur assertio, tum ex recepto palà Ecclesiæ usu; tum ex Concilio Trident. loc. cit. quod uti eiusmodi imagines absolute faciendas, aut retinendas non præcipit, ita nec prohibet: imo uero potius & ipsas, & ipsarum etiam proinde cultum approbat inferius his uerbis: *Nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuuntur. Quod si aliquando historias & narrationes sacre scripturæ, cum id indoctæ plebi expediret,*

exprimi

exprimi et figurari contigerit, doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.

Ratio assertionis est; tum quia in veteri testamento, per varias corporearum rerum imagines DEVS olim representatus fuit; tum quia speciatim Danielis 7. v. 9. DEVS sedisse & apparuisse dicitur, tanquam antiquus dierum, cuius vestimentum candidum quasi nix, et capilli capitis quasi lana munda: Cur non ergo ita depingi posset? Denique Angeli, quantumuis spirituales & incorporei, ipsius Dei mandato, olim figurabantur, ut dictum: cur non etiam Deus ita figurari possit?

75 ASSERTIO IV. Sed & absque hæsitacione fatendum, imagines non solum venerandas & colendas, sed etiam adorandas esse; si vti par est, adorationis vocabulum non ex vulgari germanici idiomatis interpretatione, sed iuxta verum ac proprium nominis significatum, dubio primo explicatum, accipiatur.

Probat & declaratur assertio. Sunt enim ex Catholicis nonnulli, speciatim Bonauentura in 3. dist. 9. a. 2. q. 4. alijque nonnulli recentiores, qui vel adorationem ab orando dictam rati, vel ad vocem germanicam eidem respondentem respicientes, vel adorationem iuxta principale significatum accipientes, negant imagines, aliasque res inanimatas esse adorandas: Sicut etiam Concilium Tridentinum de cultu imaginum loquens, voce adorationis non vitur. Quibus etiam accedit Hieronymus contra Vigilantium, & in c. 3. Danielis, & alij qui asserunt, solum Deum adorandum esse. In quibus etiam Gregorius I. 9. epist. 9. l. 7. epist. 53. ait: *Sed hoc sollicitè fraternitas sua admoneat, ut ex visione rei gesta ardorem compunctionis percipiant, et in adorationem solum Omnipotentis Sanctissimæ Trinitatis humiliter prosternantur.*

76 Sed hæc suppositis ijs, quæ dubio I. de vsu vocabuli adorationis fuisse tradidimus, nihil obstant, quo minus imagines, aliasque res sacræ inanimatæ proprie adorari dicantur. Sic enim non solum frequenter græci Patres loquuntur, vtentes uocula *προσκύνησις*; sed etiam latini, atque ipsi Scholastici cum S. Thoma 3. p. q. 25. a. 3. & 4. dum Christi crucem & imagines latræ colendas & adorandas docent, vt inferius dicemus.

Vnde cum in VII. Synodo act. 4. ex Anastasio Episcopo Theopoleos ea verba recitata fuissent, *Adorationem esse honoris alicui exhibiti emphasim, seu symbolum; colligit Tharastius ibidem hanc conclusionem: Omnes igitur, qui sacras imagines venerari confitentur, adorationem autem recusant, à S. Patre (Anastasio) tamquam hypocrita redarguuntur.*

77 Et in eadem Synodo Epiphanius act. 6. *Quapropter, inquit, non indignari habebimus eas (imagines) honore, saluatione, ueneratione, debitamque illis adorationem dare debemus. Sine igitur placebit saluationem, siue adorationem appellare, idem profecto erit: modo sciamus, excludi latræ; hæc enim est alia à simplici adoratione.*

Et act. 7. Tharastius in epist. ad Imperatores: *Sunt autem (imagines) adoranda quoque, hoc est, seruanda et amanda. Idem enim significant hæc, iuxta antiquam Græcæ dialecton. Et infra: Quæ sane adora-*

tio nihil est aliud, quam saluatio, siue amplexum malis appellare, cum reuerentia tamen factura, vt satis ibidem significatur.

Vt manifestum sit, eos Patres, qui secus loquuntur, solum adorationem illam autonomaticam Deo soli propriam, aut etiam absolutam uenerationem adorationis, imaginibus denegasse, vt legenti patebit. Quo sensu etiã Epiphanius cit. Synodo VII. act. 6. ait: *Non enim Christiani adorationem in spiritu et ueritate imaginibus exhibuerunt, neque etiã diuina Crucis effigiei. Quæ omnia ex dubio primo cit. liquent, & magis patebunt ex sequentibus.*

79 Cæterum contra hanc Catholicam doctrinam occurrunt graues obiectiones & difficultates, quibus probari videtur, imagines sacræ colendas non esse, præsertim publico in Ecclesiâ cultu. Prima sumitur ex Concilio Elibertino can. 36. ubi dicitur: *Placuit picturas in Ecclesiâ esse non debere; ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur. Qui canon tamen errori hæreticorum nullo modo patrocinetur, asserentium, imagines colendas non esse, eum potius supponat, eas recte coli; indicat tamẽ, eas in Ecclesiâ depictas non esse habendas.*

80 Ad hoc respondent aliqui, Concilium illud Provinciale fuisse, nec approbatum; & tum in hoc, tum in alijs nonnullis errasse; cuius tamen error nihil cæteris plena auctoritate firmatis Concilij derogare debeat. Sed sine causa sufficiente, in re tam liquida, & continuo Ecclesiæ vsu probata, damnantur tot Patres, vt pluribus deducit Vasquez lib. 2. de adorat. à num. 121.

Secundo alij, speciatim Alanus Copus dialogo 5. c. 16. Sixtus Senensis l. 5. bibliothecæ, Aiala de tradition. 3. part. tract. de imag. ex Iuone Carnotensi decret. part. 3. c. 40. dicunt, imagines & picturas eiusmodi fuisse prohibitas, ob periculum idololatriæ, quod tum temporis in populo Christiano erat. Sed huic interpretationi ratio Concilij non consonat: præsertim quando ab eo non absolute imagines, sed solum picturæ in Ecclesiâ prohibentur, vt dictum.

81 Tertio igitur probabilius alij id factum dicunt, vt Paganis, eo tempore adhuc grassantibus, maleficij & impietatis materia subtraheretur. Ita Alanus loc. cit. Sanderus l. 2. de imag. c. 4. Turrianus, l. 3. de dogmat. charact. Sed addendũ, cum Aiala loc. cit. & Vasquez à n. 132. non absolute prohibitum fuisse usum & picturam imaginum; sed solummodo, ne immediate in ipsis templi parietibus depictæ, tum incurfionibus & ludibrijs Ethnicorum, tum alijs temporũ ac cœli iniurijs expositæ, dedecorarentur. Qua ratione etiã olim prohibitum erat, crucem in parimento sculperẽ, ne pedibus proculcaretur. Cui explicationi præsens etiam facies Hispaniarũ ex parte respondere fertur, vt videre est apud Aiala loc. cit. & Vasquez à n. 132.

Omitto, quod Baronius Anno Christi 57. asserit, eum canonẽ merito uideri posse suppositiũ, quod aliqui scriptores non solum Catholici, sed etiã Iconoclastæ hæretici, in quibus ipse etiã Claudius Taurinensis Hispanus nullã vspia eius mentionem fecerunt. Sed hoc non videtur firmum: quia canon ille Iconoclastis nullo modo patrocinetur, vt dictum.

82 Secunda difficultas sumitur ex Epiphano, qui in epistola ad Ioanem Episcopum Hierosolymitanum ita scribit: *Præterea audiui quosdam murmurare contra me, quando simul pergebam ad sanctum locum, qui vocatur Bethel, ubi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, et venissem ad villam, qua dicitur Anablaha, vidissem, ibi præteriens lucernam ardentem &c. inveni velum pendens in foribus eiusdem Ecclesie, tinctum atq; depictum, & habere imaginem, quasi Christi vel Sancti cuiusdam; non enim memini cuius imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem, in Ecclesia Christi, contra auctoritatem scripturarum, hominis pendere imaginem, scidi illud (velum) & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvoluerent.*

83 In hac difficultate rursus variant sententiæ. Primo enim Alphonus à Castro V. *Imagines*, Epiphaniū idcirco inter Iconomachos refert; cuius vnus authoritas totius Ecclesie consuetudinem non debeat euertere. Sed cum Synodus VII. atq; etiam Damascenus, alijq; apud Vasquez lib. 2. de adorat. à numero 148. Epiphaniū ab hoc errore diserte purgent, non decet tantum virum tam magni erroris, in re non obscura, sed liquida fugillare.

Secundo Waldensis tom. 3. cap. 157. ait Epiphaniū Zelo quodam, sed non secundum scientiam comotum, velum id confregisse, ob periculū erroris Anthropomorphitarum cauendum. Sed hoc, quia verbis Epiphaniū non consonat, merito rejicitur.

Tertio Sixtus Senensis lib. 5. biblioth. annot. 247. post Damascenum orat. 1. de imag. dicit, id ab eo factum fuisse, propter alium abusum tollendum, forte etiam ob periculum idololatriæ auerendum, quod lucerna ardens indicare queat: Sed nec hoc satis probatur; quando etiamnum lucernæ ardentes ad Sanctorum imagines absque vlla superstitione appenduntur.

Quarto alij probabilis respondent, aut totā epistolam illam, aut sane verba illa esse supposititia. Prius asserit Alanus Copus dial. 5. cap. 2. r. Posterius tradunt Sanderus cap. 4. de imag. Suarez 3. part. tom. 1. disp. 54. sect. 1. Bellarminus lib. 2. de Ecclesia triumphante cap. 9. & Baronius tom. 4. Anno 300. numero 92. Sicut etiam olim consimilia quædam veterum scriptorum testimonia recte eliserunt VII. Synodus & Damascenus orat. 2. de imag. Nec vero desunt huic responsioni probabilia argumenta apud citatos.

84 Quinto tamen non minus placet responsio Vasquij lib. 2. à num. 148. & Suarij loc. cit. post Mariū Victorinum, qui dicunt, Epiphaniū de imagine prophani hominis in Ecclesia, quasi Christi, vel Sancti cuiusdam esset, pendens, loquutum, cui sacer cultus superstitione delatus fuisse videretur, appensā etiam lucerna. &c. Hunc enim sensum & patiuntur verba, & tum aliæ circumstantiæ, tum illud indicat, quod Epiphanius per contemptum vocat *hominis* imaginem: quod de imagine, quam Christi, aut Sancti esse putaret, vir sanctus & sapiens nunquam

dixisset; multo minus eam contra auctoritatem scripturæ in Ecclesia pependisse.

85 Tertia difficultas sumitur ex libris, quos appellant Carolinos Anno 1549. sub apocrypho nomine *Eli: Phili:* primum in lucem editos, qui imaginū cultum & adorationem reprehendunt.

Respondeo ex communi doctorum virorum huius ætatis sententia, certis & claris argumentis constare, eos libros ab hæreticis quibusdam, aut sane erroneis scriptos esse; non autem, quod volunt hodie sectarij, à Carolo Magno Imperatore; vt qui eos ipsi Adriano I. Pontifici confutandos misit, vt ex libro eiusdem Adriani de eodem argumento patet.

86 Quare vt recte notauit Suarez loc. cit. sect. 3. (licet aliter Vasquez lib. 2. num. 219.) non satis cautus fuit Genebrardus in Chronico Anni 796. dum non solum Concilium Francofordiense, de quo inferius, sed etiam auctores librorum Carolinorum idem cum Synodo VII. sensisse ratus scribit: *Nam libri illi quatuor, qui nomine Caroli Magni, & Synodi Francofordiense circumferuntur, & quos superbe hæretici contra Nicenam ostentant, passim inculcant; retinendas esse Sanctorum imagines, in ornamentum Ecclesie, & memoriam rerum gestarum (hec enim eorum verba sunt in præfatione, & lib. 2. cap. 2. & alibi:) seque dumtaxat armant aduersus nescio quam præteritam imaginum adorationem, quam nec Nicæna ipsa agnouit. Iconomachos autem expugnant, cum alibi, tum præfatione libri 1. &c. cum tamen palam sit, in ijs libris imaginum cultum ac venerationem absolute improbari.*

In eo autem Sectariorum huius temporis vanitas egregie elucet, dum insuper etiam Ludouicum Caroli Magni filium in suæ confortium impietatis, & Iconomachorum partes trahunt: qui tamen ipse etiam patris pietatem imitatus, librum Claudij Taurinensis, impij Iconoclaste, consimili impietate refertum, ad Ionam Aurelianensem misit refutandum, teste eodem Iona in epistola ad Carolum Caluum filium Ludouici Pij, qui parenti defuncto successerat scripta, quæ extat tom. 5. bibliothecæ sacræ.

87 Quarta difficultas desumitur ex Concilio Francofordiensi, in quo damnata fertur VII. Synodus, Nicæna II. ipseque adeo cultus imaginum omnino sublatus, vt colligi videtur ex præfatione librorum Carolinorum, Hincmaro Rhemensis, Aimoino, Reginone, Abbate Urspergeni, & alijs.

88 Ad hoc respondent primo Alanus Copus dial. 4. c. 18. & 19. & dial. 5. c. 12. & 13. Sanderus l. 2. de imag. cap. 5. Surius tom. 3. Conciliorum præfatione ad Synodum Francofurtensem, Suarez 3. part. tom. 1. disp. 54. sect. 3. & Seuerinus Binius tom. 3. concil. part. 1. notationibus ad concilium Francofurtense, in eo concilio non damnatam Synodum Nicænam; sed pseudosynodum Constantinopolitanā hæreticam contra imagines celebratam, quam Græci interdum septimā vocant; quæ sententia & in ipsis verbis obiectæ historiæ habet fundamentum, & alijs non leuibus nititur rationibus & coniecturis, desumptis ex Concilio Senonensi in decret. fid. c. 14. Paulo

Æmilio l. 2. de gestis Francorum, Blondo cap. 2. l. r. Sabellico lib. & Æneade 8. Nauclero generat. 27. item Platina, Adriano &c.

88 Secundo Genebrardus in chronico Anni 794. Bellarminus libro 2. de imag. cap. 14. & Baronius eodem anno 794. num. 35. non minus probabiliter existimant, in Francofurtenſi concilio damnatam secundam Nicenam Synodum, non errore iuris, sed facti, eo quod falso persuasum haberent Patres, in ea decretam imaginibus fuisse adorationē patriæ Deo propriam: quæ sententia fundamentum nonnullum habet, tum in præfatione librorum Carolinorum, tum in ipsis libris Carolinis; vt & in fragmento quodam Hincmari lib. contra Iandunensem Episcopum c. 20. apud Alanum Copum loc. cit. vbi ita plane refertur Concilij sententia.

89 Tertio Vasquez lib. 2. de adorat. disp. 7. c. 5. & sequentibus, totam hanc narrationem, quod in Concilio Francofordiensi damnata sit synodus illa Nicæna, niti ait partim mendaci, partim fucata relatione præfationis librorum Carolinorū, imponentis Synodo Nicenæ eum, quem supra diximus, errorem; ex qua primum Hincmarus, ac deinde alij posteriores historici, nullo fidei, sed facti errore decepti fuerint; damnationem enim illam non factam à Concilio Francofordiensi; sed à Cōciliabulo quodam eiusdem temporis, & forte loci; cuius etiam nutu & auctoritate libri Carolini sint cōscripti. Vbi tamen simul Vasquez antiquam præfationem librorum Carolinorum confundit cum recenti præfatione Eli Philii; quod etiam alijs quibusdam accidit.

90 Cæterum cum & in authenticis actis Concilij Francofordiensiſ, hac de re in neutram partem quicquam extet; neque vllus Catholicorum in ijs horum quicquam se vidisse attestetur; neq; vel Adrianus Papa, vel Ionas Aurelianensis, qui circa illud fere tempus hanc materiam ex instituto contra hæreticos tractarunt; vt nec Walfridus eiusdem fere ætatis auctor; nec Paulus diaconus; Sigebertus, Zonaras, Cedrenus &c. vllam huius rei mentionē faciant: cumq; historicicæteri inter se omnes, nec iidem etiam satis fecum ipsis, hac in re consentiant; & præterea tam præfatio librorum Carolinorum, quam fragmentum illud Hincmari iure suspecta sint, & pro eumentis haberi possint: deniq; cum nouitia ac spuria illa acta Concilij Francofordiensiſ, quæ hoc nomine recens à Sæctarijs edita sunt nullâ auctoritatē iure promerantur; quandoquidem editores nec exemplar, nec locū certa fide designant, ex quo ea deprompserint; neque etiam ad verbum acta eius Concilij referant; sicut alioquin facere debuissent, si fidem dictis serio conciliare voluissent: non improbabilitate vniuersim dici potest, cum Suario & Biniio locis citatis, nihil quidquam in eo Concilio Francofordiensi circa imagines denuo decretum; multo minus libros Carolinos integros ab eo Concilio, aut Carolo Magno cōscriptos. Vnde cum tandem historici illi antiquiores, seu ex fama scriptoꝝ aliquo ab hæreticis sparso, seu ex traditione incerta, eam, quam male inter se coherentē scripserunt, relationem

hauserint, vt pluribus etiam contra Goldastum, Zuinghamum differit Iacobus Gretferus in horto Crucis part. 1.

91 Hoc interim apud omnes orthodoxos certum est, si Concilium Francofordiense quacumq; demū ratione damnauit Synodū Nicenam II. nihil huic piudicare debere: nō solū quod hoc generale fuit, illud Prouinciale, & quod hanc partem nunquam à Pontifice approbatum; sed etiam quia ipsimet aduersarij Magdeburgenses centur. 8. cap. 9. fatentur, Adrianum, eiusque Legatos quoad hoc non consensisse, sed repugnasse Concilio.

92 Quintam difficultatem parit liber, Parisiensis Synodi nomine, nuper Anno 1596. Francoforti editus, in quo docetur, crucis quidem imaginem colendam, cæteras vero solius memorie, non autem vllius cultus causā habendas ac retinendas esse.

Sed hunc librum sine editoris, codicis, & loci, vnde depromptus sit, nomine editū nihil moramur. Detraherent huic non ita pridem eumentis tituli vestri Bellarminus libro singulari cōtra Synodum Parisiensis, ac Baronius Annaliū to. 9. Año 700. n. 94. & Anno 800. num. 25. & titulum quidem ipsum synodi Parisiensis ab impostore confectum, ex ipso libri contextu probarunt; cum priuata, quedam solum collatio, non Concilium, aut Ecclesiasticam synodus fuerit: rem vero ipsam nullo firmitatis robore subsistere, luculenter demonstrarunt.

93 Ionam porro Aurelianensem, & Hincmarum Rhemensem, aliasq; consimilis notā viros, ceteroqui doctos ac pios, etsi quidē Baronius loc. cit. alijq; nonnulli inter eiusdem erroris Sæctatores recenseant; nos tamen sequuti Vasquii l. 2. n. 370. id hætenus facere non audemus; ne pari censura complures etiā alios Patres, qui non ab simili stylo subinde vsi deprehenduntur apud Vasquii l. 2. n. 370. notare cogamur. Et in his ipsum quoque Concilium Moguntinum Año 1549. c. 41. nostro æuo celebratū; in quo hæc ad verbum habentur: *Imaginum vsum velut pro erudienda plebe, omnium animis excitandis vtilem, in Ecclesijs nostris retineri serio mandamus: dummodo Pastores nostri populum accuratè moneant, imagines non ad id proponi, vt adoremus aut colamus eas, sed vt quid adorare, aut quarum rerum vtiliter meminisse debeamus, per imagines recordemur.* &c.

94 Adorationem nempe & cultum, aut profus diuinum, aut absolutū, seu quo vltimate tandem ipsæ ac propter se imagines colantur, respiciunt, vt ex adiunctis, & alijs eorum auctorum locis clarum esse potest.

Neque sane, meo quidem sensu, blandius tinnit illud Leontij, recitatum in VII. synodo act. 6. tom. 4. post medium: *Scias quod & ego per cælum, terram, mare, ligna, lapides, reliquias, templa, crucē, Angelos, homines, per omnē deniq; creaturā, vñibilem & inuisibilem, omnium auctori Domino & factori soli adorationē & cultū exhibeam. &c.* quam illud Ionæ Aurelianensis l. 1. de adorat. imag. *Simantur à se imagines Sanctorū, non vt adorentur, sed potius vt quandā*

pu libri.

pulchritudinem reddant, & quandam rerum præteritarum memoriam sensibus imperitorum ingenerent, in Ecclesijs depingi. Creaturam vero adorari, eiq. aliquid diuina seruitutis impendi, nefas ducimus, &c. vbi vides, Ionam seipsum satis perspicue ad Catholicorum sensum interpretantem.

Sed & Hincmarum ab Illyrico, & Goldasto falso aut dolose citatum notauit etiam Iacobus Gretserus loco cit.

95 Ex alijs vero Concilijs, quæ pro se allegant sectarij, duo illis relinquimus; nimirum Constantinopolitanum sub Leone Imperatore Iconomacho; siue id ex Episcopis congregatum, siue potius, quod existimat Vasquez lib. 2. n. 202. ex prophætis hominibus. Alterum item Constantinopolitanum. (quod Bartholomæus Carranza in compendio conciliorum, & Sixtus Senensis lib. 5. annotat. 247. Ephesinum dicunt) sub Constantino Copronymo Imperatore, digno tali nomine, dignum talibus affectis concilium: in quo nec pro Romano Pontifice, nec pro græcis Patriarchis quiquam adfuit; quem etiam idcirco *concursum* prophanorum hominum appellauit Zonaras, Cedrenus vero, *impium*; septima autem Synodus Nicæna act. 3. & 6. execrabilem, prophanam, & adulterinam Synodum vocant. De qua re plura Vasquez cit. lib. 2. à num. 202. & Iacobus Gretserus lib. 2. de Cruce cap. 69.

96 Sexta difficultas sumitur ex scriptura, & vsu veteris testamenti, quo omnis imaginum vsus cultusque prohibitus fuisse videtur. Exodi 20. Leuitici 26. Deuteronomij 4. & 5. & Isaïæ 42. Porro quamuis hac de re Catholici Doctores varie sentiant, nostra tamen sententia in sequentibus pronuntiatæ consistit.

Primo dicimus, ex ipsa quidem rei natura, tunc non solum rerum aliarum, quod extra controuersiam est; sed nec DEI quidem ipsius, aut sacrosanctæ Trinitatis imagines fuisse prohibitas, quidquid Abulensis in cap. 4. Deuteronomij, q. 4. & 5. & Clitonensis in Damascenum lib. 4. de fide cap. 17. dixerint. Patet ex assert. 4. huius dubij. Ius enim naturale idem est in vtroque testamento.

97 Secundo dico, nec iure quidam diuino positio vnuerfim omnem vsum imaginum eo tempore illicitum & sublatum fuisse. Patet ex imaginibus Cherubin, ad arcam testamenti ipsius Dei iussu fabricatis & collocatis, Exodi 37. v. 7. Neque de hoc potest esse inter Catholicos vlla dissensio.

Tertio; Nec vnuerfim illicita fuit ac prohibita omnis imaginum fabricatio, structura, & vsus, etiam proprio arbitratu introductus & assumptus, quicquid nonnulli dixerint. Patet hoc euidenter exemplo Salomonis 3. Regum 7. quo ad hoc ipsum institutum comprobandum vitur Leontius libro 5. relatus in VII. Synodo action. 4. vbi ait: *At dicit mihi: Moysi à DEO iussum est, ut huiusmodi sculptilia in templo ponenda curaret. Ego sane hoc ipsum etiam dico; sed Salomon inde digressus, plura in templo apparauit (vt præter Cherubinos, figuras palmarum, malgranatorum, bouum, Leonum 3. Reg. 7.) quæ tamen DEVS non mandauerat, quæ nec tabernaculum testimonij habuit, neque templum, quod vidit Ezechiel: non tamen in hoc à DEO in crimen vocatus est Salomon. Nam in gloriam*

DEI quemadmodum etiam nos, eiusmodi effigies excogitauit.

98 Idem fatetur Vasquez libro 2. de adorat. num. 97. vbi ait: *Licet enim iussu DEI fecerit duos Cherubimorum ex auro fusili, iuxta arcam; duos tamen alios ex lignis oliuarum, qui erant ante illam, bouum quoque, & Leonum, & Cherubimorum aliorum, palmarum & malgranatorum figuras in templo DEI, similiter & Leuculos in throno suo, absque vlllo DEI iussu, ex sua mente & sensu posuit. Populus quoque in moneta illa effigiem Casari voluntate sua, non ex DEI mandato recepit. Ita Vasquez. Quod non satis aduertit Catharinus opusc. de adorat. imag. cum alijs, dum vnuerfim videtur negare, imaginum structurum fuisse eo tempore licitam; nisi cum Deus ipse, qui suæ legi derogare poterat, id præcepisset.*

99 Quarto existimamus, neque ipsum quoque imaginum cultum, seu structuram ad eam formam & situm, quo accommodatæ essent venerationi, vnuerfim fuisse eo tempore prohibitum. Ita aperte Damascenus lib. 4. de fide cap. 17. cum ait: *Quid ergo cause fuit, quamobrem Moisaicus populus tabernaculum illud, quod celestium rerum figuram gerebat, undique adoraret? At quippe DEVS Moysi: Vide ut omnia facias, iuxta formam tibi ostensam in monte. Quid Cherubim illa, quæ propitiatorium obumbrabant, an non humanarum manuum opera erant?*

Eodem modo Hieronymus epist. 17. ad Marcellam: *Venerabantur, inquit, quondam Iudæi sancta sanctorum; quia ibi erant Cherubin, &c.*

100 Fatetur hoc tandem ipse Vasquez lib. 2. de adorat. num. 101. & 102. (etsi contrarium significet num. 67. & 98.) Ait enim, *totum sacerdotis, ingredientis semel in anno tabernaculum, cultum & venerationem in arcam ipsam, & propitiatorium, tanquam in thronum & suppedaneum ipsius DEI fuisse relatum, &c. Arca vero & propitiatorium vtique non erant proprie thronus & suppedaneum Dei. Sed imago tantum quædam, seu figura & signum illius.*

Idem Vasquez ibidem inferius ita loquitur. *Cum vero Damascenus 4. de fid. cap. 17. videtur asserere, Cherubinis exhibitam adorationem, nihil aliud dicere voluit, quam ipsi non separatim à toto propitiatorio, tanquam imaginibus Angelorum, sed coniunctim cum tota Arca, tanquam throno Dei, honorem aliquem exhibitum fuisse: quod non inficiamur.*

Mox deinde respondens ad illud ex Hieronymo relatum ait; *hoc ipsum ex ea epistola Hieronymi, & nihil aliud colligitur. Nec enim ibi tantum dicitur, sancta sanctorum in veneratione illi populo fuisse quia ibi erant Cherubin; sed additur etiam, & propitiatorium, & arca testamenti, manna, & virga Aaron, & altare aureum. Non quia per se Cherubim adorarentur, sed quia hæc omnia simul, vt diximus, venerandæ efficerent totum tabernaculum; vt omnibus simul vna adoratio corporalis exhibita, in Deum auctorem omnium spiritu directæ transfret.*

101 Adorabantur ergo istæ imagines saltem simul: & per modum vnus, cum ipso tabernaculo: quod quidem earum adorationi nihil obstat; cum etiamnum imagines, iuxta hunc auctorem, non adorentur, nisi ex consequenti, & simul cum prototipo.

Qui mox etiam in istius sententiæ confirmationem addit hæc verba: *Idem clarissime testatur Athanasius, cuius verba refert Damascenus orat. de imag. ex lib. de quæst. ad Antiochum cap. 38. Ibi enim ostendens modum, quo nos imagines colimus, inquit; sicut & Iudeus olim legis tabulas, & duo Cherubin aurea, & sculptilia quedam adorabat; non lapidis aurive naturam colens, sed Dominum, qui ea ut ferent præceperat.* Hactenus Vasquez. Adorabantur ergo etiam in veteri testamento imagines, ad eum modum, quo à nobis adorantur, quando simul cum prototypo adorantur.

Denique ad vetus testamentum pertinet illud psalm. 89. vers. 5. *Adorate scabellum pedum eius;* quod de propitiatorio, velut scabello quasi quodam, cui Deus inter Cherubim sedens velut insisteret, intelligitur.

102 Quinto tamen nihilominus fatemur, cultum imaginum eo tempore non fuisse ita promiscue vsu receptum, vt quouis loco, vel ad cultum erigerentur, vel quacunq; ratione erectæ colerentur; hoc enim præter ea, quæ diximus, satis probant argumenta Vasquez lib. 2. de adorat. à numero 7. Quinimo admittimus, extra templum vel tabernaculum, non fuisse adoratas; quod etiam de serpente æneo probabilior habere videtur sententia Vasquij lib. 2. num. 90. licet aliter sentiant Catharinus de imag. cap. 2. & Sanderus lib. 2. de imag. cap. 3. imo nec in templo, nisi circa arcam DEI positas; vt ipsa simul cum DEO, adeoque DEVS ipse cum suis quasi stipulatoribus seu aula sua coleretur, non autem vel imagines ipsæ seorsim & secundum se, vel solum cum aliquo prototypo creato, quod immediate repræsentarent: vt scilicet ita magis omne idololatriæ periculum & occasio vitaretur.

Quod indicasse etiam videtur Tertullianus libro 2. contra Marcionem. capite 22. cum ait: *Sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arca figuratum exemplum, certe simplex ornamentum, accommodata suggestui, longe diversus habendo causus ab idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videntur similitudinum prohibitarum legi refragari: non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.* Quanquam Pammelius hoc loco solum à Tertulliano doceri putat, in veteri lege fuisse prohibitum, similitudines & effigies pro Dijs adorari.

Idem probatur ex ipsa praxi adeoq; sensu eius populi, cui extra templum nullæ ad cultum vnamquam fuisse imagines videntur.

103 Sexto probabile quidem est, nullam imaginem, siue DEI, siue creaturæ alicuius, ad cultum fieri potuisse à Iudæis, absque expresso Dei mandato; neque mandatum ab eo vnquam fuisse datum, nisi de imaginibus eo modo, situ, ac formæ faciendis & erigendis, iuxta quem simul ipse cum iisdem, aut potius in ijs ipse adoraretur, vt ex Tertulliano loco citat. colligi censet Vasquez libro 2. numero 95. Probabilius tamen videntur contrarium; vide-

licet clauso scandalo, & idololatriæ periculo, non fuisse vlla lege diuina positua vnuerfim Iudæis imaginum structuram etiam ad cultum prohibitam, adeoque nec imaginum cultum, suo loco & tempore, nisi idololatricum & superstitiosum.

Hoc probat factum Salomonis cit. Regum 3. cap. 7. qui Cherubinos illos in templo, suo iudicio, absque DEI mandato factos, non alio situ, modo ac forma collocasse videtur, quam alij duo Cherubini Dei mandato facti, & ad cultum propositi constructi erant. Accedit, quod Damascenus & Hieronymus locis cit. generatim loquuntur de Cherubinis circum arcam positos, absque restrictione ad eos, qui ex mandato Dei facti erant. Denique difficile fuisset adoranti, alteros ab alteris cogitatione fecernere, & alios quidem adorare, alios in eodem loco ac situ constitutos, non item: nec huius rei vllum in scriptura, Patribus, aut historia extare videtur vestigium.

104 Sed quis ergo tandem, inquit, sensus fuit illius præcepti Iudæis dati in locis scripturæ adductis, vt sculptile ne facerent; si nec sensus iste fuit, vt nullum facerent ad vllum vsu; saluo interim, si quod aliud in particulari casu expressum DEI mandatum datum fuisset; vt sentit Vasquez libro 2. de adorat. numero 67. post Richardum, Henricum, itemque Catharinum, Aialam, Sotum, Horantium, Alanum Copum, Clitouzum locis citatis; & quoad imagines Dei, Alensem, Albertum, Bonauenturam, Marfilium, Abulensem, &c. Nec iste; vt nullum facerent forma ac modo adorationi accommodato, vt docet idem Vasquez num. 67. & 98. Nec vero etiam hoc solum illicitum sibi esse Iudæi putarunt, imagines ad cultum idololatricum facere, easque tanquam idola colere; vt vltro supra concessimus.

105 Respondeo, & dico septimo, directe eo præcepto solum prohibitum fuisse Iudæis, facere sculptile ad cultum idololatricum, aut superstitiosum: dereliquo vero, etsi diuino illo quidem præcepto nihil mandatum esset; nihilominus tamen Iudæi per se, ipso naturali præcepto, eum imaginum vsu vitare tenebantur, qui vel scandalum alijs, aut idololatriæ periculum sibi creare poterat: quin etiam ipsis populi rectoribus liberum relinquebatur, circa imaginum vsu, eam moderationem præscribere, quæ pro temporis ratione, populo ad idololatriam prono, esset magis accommodata. Quo factum videtur, vt communi tandem consensu & consuetudine (quæ vim legis habere potuit) minus late imaginum vsus pateret, quam nunc in noua lege omni idololatriæ periculo eliminato, vt supra dictum.

106 Neque illud etiam male quis dixerit; cum diuinus cultus eo tempore tam enucleate, etiam quoad res minimas, diuinis legibus ac præceptis esset explicatus, non fuisse fas populo priuata quidem auctoritate, ac suo arbitrio, nouas & peculiare ceremonias introducere; adeoque nec imagines ad cultum priuatum sibi fabricare: non quidem, vi illius præcepti, de non faciendo sculptili, sed generalis

illius, *Non addetis, neque minuetis, &c.* & nihilominus tamen ipsis Synagoga Moderatoribus liberum fuisse, publica auctoritate, quod in hoc genere, e re communis videretur statuere. De qua re pluribus disserui relatione de Colloquio Ratisponensi cap. 4. & 8. & Apologia præfat. cap. 5. & 9.

107 Hæc vero sententia super ea, quæ hæcenus dicta sunt, probatur primum auctoritate grauissima multorum Theologorum, qui ita sentiunt, speciatim S. Thomæ 3. part. q. 25. a. 3. ad 1. Caietani ibidem, Waldensis, Castro, Turtecremata, & aliorum, quos sequuntur Bellarminus lib. 2. de Sanctorum beatitud. cap. 7. Gregorius de Valentia hic q. 11. punct. 6. & Suarez 3. part. tom. 1. disp. 54. sect. 2. quidquid alij non pauci superius relati in contrarium dixerint.

Secundo probatur ex ipso contextu eius præcepti Exodi enim 20. v. 3. hæc omnia pro vno præcepto Decalogi referuntur: *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculpsile, neq. omnem similitudinem, quæ est in celo de super, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: Ego sum Dominus Deus tuus.* Secundum oppositam autem sententiam, fatendum esset his verbis tria præcepta contineri, quæ ratione non solum decem verba, seu præcepta Decalogi conficerentur, sed duodecim: vel certe, si quod nonnulli faciunt, duo postrema coniungantur, vnde decim.

108 Accedit quod iuxta communem Patrum sententiam, omnia præcepta decalogi sunt moralia & naturalia, solo illo excepto de sanctificando sabbato; cum tamen nunc ex opposita sententia etiam primum, magna saltem ex parte, ceremoniale esset.

Tertio idem probatur ex eo, quod vbiunque hoc præceptum traditur, semper adiungitur aliquid per modum quasi explanationis. ex quo cultus & adoratio imaginis instar Dei solum prohibita intelligatur, vt loc. cit. Exodi 20. *Non adorabis ea, neque*

109 *coles: Ego sum Dominus.* Et paulo post: *Non facies tibi Deos aureos & argenteos, &c.* Similiter Deuteronomij 4. v. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem in die, quæ loquutus est vobis Dominus in Horeb, de medio ignis; ne forte decepti faciatis vobis sculpsitam similitudinem, aut imaginem masculi, vel femina, &c. ne forte eleuatis oculis ad caelum videas solem, & lunam, & omnia astra caeli, & errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit Dominus DEVS tuus, &c.* Deuter. 5. v. 8. *Non facies tibi sculpsile, nec similitudinem omnium &c.* Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus. Item Leuit. 26. v. 1. *Non facietis vobis idolum & sculpsile, nec titulos erigatis, nec insigne lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis ea. Ego enim sum Dominus DEVS vester.* Denique Isaïæ 42. v. 8. *Ego Dominus; hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculpsilibus, &c.*

110 Ex quibus facile patet responsio ad obiectionem sectariorum, quam ex hoc præcepto veteris testamenti desumunt. Aut enim hoc præcepto absolute prohibitum non fuit, imagines colere, vt ex veriori sententia superius probauimus: aut certe hoc præceptum positium & ceremoniale fuit, ad ludæos solum, non ad Christianos pertinens, vt ex dictis liquet.

DV B I V M IV.

De ratione & modo adorationis rerum inanimatarum; speciatim quæ circa eam certa; quæ in controuersia sint; quæque votum in ea re consuetarum sit significatio.

6. Thomas 2. 2. q. 84. a. 1. & 3. part. q. 25. a. 3. 4. & 6.

111 **T**Ria sunt explicanda. 1. quæ in hac re sint certa. 2. quæ controuersia. 3. quæ ad terminorum explanationem pertinent. Quantū ad primum, circa modum colendi reliquias, imagines, aliasque res sacras inanimatas, certum, & apud omnes Catholicos indubitatum est primò imagines, aliasque res sacras, saltem eatenus recte coli, & adorari, quatenus coram illis, & per illas colitur & adoratur exemplar, indicio imaginis ad memoriam reuocatum, vt constat tum aliunde, tum ex Concilio Tridentino sess. 25. in proprio decreto.

Hic vero modus colendi imagines, & improprimus, & adeo exploratus est, vt eum nec auctores librorum Carolinorum, aut Synodi Parisiensis, alijque qui inter Iconomachorum græcorum errorem, & Nicænæ Synodi ac Catholicæ Ecclesiæ sententiam, mediam, atque hoc ipso auiam ingressi sunt viam; imo nec hodierni Lutherani vniuersim re ipsa negasse, aut negare videantur; quidquid sit interim de modo loquendi. Dicunt enim illi quidem, imagines habendas solum ad memoriam, non ad cultum & deuotionem; at non negant, sed potius hoc ipso tacite agnoscunt, coram illis, & per illas coli & adorari posse exemplar: qui est ipse modus quidam (improprius) colendi imagines representantes exemplar.

112 Secundo certum, & extra controuersiam est, imagines aliasque res inanimatas, quocunque tandem modo colantur, certe tamen propter se, vltimate, seu ob excellentiam suam propriam & absolutam, colendas aut venerandas neutiquam esse; sed vltimate ac principaliter solum propter prototypum, siue exemplar, eiusque excellentiam, tanquam ob rationem formalem obiecti; quandoquidem ipsa etiam imago formaliter spectata, & essentialem ordinem habet ad prototypum, & omnem suam excellentiam ab illo participatam habet.

Qua ratione etiam ab omnibus Catholicis imaginum cultus dicitur *respectus*, non absolutus: & consentiunt pariter omnes, quamcunque rem inanimatam, propter se & suam excellentiam, vltimate colere fas non esse, vt videre est apud Bellarminum, Suarez, Vasquez, & alios citandos.

113 Quare circumspecte intelligendus Azorius tom. 1. lib. 9. cap. 6. quæst. 5. vbi ita refert quorundam Catholicorum sententiam, quasi dixerint, posse etiam imagines coli & adorari *propter se*, quod qui-